चापि कुलिन्दोपत्यकास्तथा । वानायवो दशाः पाश्च रोमाणः कुशविन्दवः । कच्छा गोपालकच्छाश्च जाङ्गलाः कुरुवर्णकाः । किराता वर्व्वराः सिद्धा वैदेहास्ताम्रलिप्तकाः । ओड्रा म्लेच्छाः ससैरिन्ध्राः पार्व्वतीयाश्च मारिष ! । अथापरे जनपदा दक्षिणा भरतर्षभ ! । द्रविड़ाः केरलाः प्राच्या मूषिका वनवासिकाः । कर्णाटका माहिषका विकल्पा मूषकास्तथा । झिल्लिकाः कुन्तलाश्चैव सौहृदा नलकाननाः । कोकुट्टकास्तथा चोलाः कोङ्कणा मालवा नराः । समङ्गाः कनकाश्चैव कुकुराङ्गारमारिषाः । ध्वजिन्युत्सवसंकेतास्त्रिगर्त्ताः शाल्वसेनयः । व्यूढ़काः कोरकाः प्रोष्ठा समवेगवशास्तथा । तथैव विन्ध्यपुलिकाः पुलिन्दा वल्कलैः सह । मालवा वल्लवाश्चैव तथैवापरवर्त्तकाः । कुलिन्दाः कालदाश्चैव दण्डकाः करटास्तथा । मूषकास्तनवालाश्च मनीमा वटसृञ्जयाः । अलिदायाः शिवाटाश्च स्तनपाः सुनयास्तथा । ऋषिका विदर्भाः काकास्तङ्गनाः परतङ्गनाः । उत्तराश्चापरे म्लेच्छा जना भरतसत्तम ! । यवनाश्च सकाम्बोजा दारुणा म्लेच्छजातयः । सकृद्वहाः कुलत्थाश्च हूणाः पारसिकैः सह । तथैव रमणाश्चीनास्तथा च दशमालिकाः । क्षत्रियोपनिवेशश्च वैश्यशूद्रकुलानि च । शूद्राभीराश्च दरदाः कश्मीराः पशुभिः सह । खाशीकाश्चान्तचाराश्च पह्लवा गिरिगह्वराः । आत्रेयाः सभरद्वाजास्तथैव स्तनपोषकाः । द्रोषकाश्च कलिङ्गाश्च किरातानाञ्च जातयः । तोमरा हन्यमानाश्च तथैव करभञ्जकाः । एते चान्ये जनपदाः प्राच्योदीच्यास्तथैव च" ।

वृ०स० १४अ० कूर्मविभागे तु तेषां मध्ये केषाञ्चित् दिग्भेदेन स्थितिर्दर्शिता ते च कूर्म्मविभागशब्दे पृ० उक्ता देशानां सीमादि तत्तच्छब्दे उक्तं वक्ष्यमाणञ्च केचिद्भेदास्तु पु० मध्यादिदेशभेदेन उक्ता यथा

"तइमे कुरुपाञ्चालाः शाल्वाश्चैव सजाङ्गलाः । शूरसेना मुद्रकारा बोधकाः सपटच्चराः । मत्स्याः किराताः कुल्याश्च कुन्तयः कुन्तिकोशलाः । आवन्ताश्च कुलिङ्गाश्च कोलाश्चैवान्ध्रकैः सह । मध्वदेश्या जनपदाः प्रायशः परिकीर्त्तिताः । वाह्लिका वाटधानाश्च आभीराः कालतोयकाः । परन्ध्राश्चैव शूद्राश्च पह्लवाश्चात्मखण्डिकाः । गान्धारा यवनाश्चैव सिन्धुसौवीरमद्रकाः । शका द्रुह्याः पुलिन्दाश्च शारदा हारमूर्त्तिकाः । रामठाः कण्ठकाराश्च केकयादेशमानिकाः । क्षत्रियोपनिवेशाश्च वैश्यशूद्रकुलानि च । आत्रेयोऽथ भरद्वाजः प्रस्थलाः सदशेरकाः । लम्बकास्तनपानाश्च सैनिकाः सह साङ्गजैः । एते देशा उदीच्यास्तु प्राच्यान्देशान्निबोधत । अङ्गावङ्गामद्गुरका अन्तर्गिरिबहिर्गिराः । ततः प्रवङ्गा मातङ्गा मलया मलवर्त्तकाः । सूक्ष्मोत्तराः प्रविजया भार्गवाङ्गेयमालवाः । प्राग्ज्योतिषाश्च पुण्ड्राश्च विदेहास्ताम्रलिप्तकाः । शाल्वमागधगोनर्द्दाः प्राच्या जनपदाः स्मृताः । तथाऽपरे जनपदा दक्षिणापथवासिनः । पाण्ड्याश्च केरलाश्चैव चोलाः कुल्यास्तथैव च । सेतुकामुख्यकाश्चैव कुपथाचारवासिकाः । नवराष्ट्राः माहिषकाः कलिङ्गाश्चैव सर्वशः । कावेराश्च सहैषीकैराटव्याः शवरास्तथा । पुलिङ्गाविन्ध्यमूषीका वैदर्भा दण्डकैः सह । कुलीयाश्च शिरालाश्च रूपसास्तामसैःसह । तथा तैत्तिरकाश्चैव सर्वे कारस्करास्तथा । नासिकाद्याश्च ये चान्ये ये चैवान्तरनर्मदाः । भानुकच्छाः समाहेयाः सह सारस्वतैस्तथा । काच्छीयाश्च सुराष्ट्राश्च आनर्त्ताश्चार्बुदैः सह । इत्येते अपरान्ताश्च शृणु ये विन्ध्यवासिनः । मालवाश्च कुरूषाश्च मेकलाश्चोत्कलैःसह । उत्तमाशाः दशार्णाश्च भोजाः किष्किन्धिकैः सह । तोषलाःकोशलाश्चैव त्रैपुरा वैदिकास्तथा । तुसुरास्तुम्बुराश्चैव पटुमान्निषधैः सह । अनूपास्तुण्डिकेराश्च पीतिहोत्रा अवन्तयः । एते जनपदाः ख्याता विन्त्यपृष्ठनिवासिनः । अतो देशान् प्रवक्ष्यामि पर्वताश्रयिणश्च ये । निर्दारा हंसवर्णाश्च कुपथा अपथाः खशाः । कुथप्रावरणाश्चैव उर्णादर्भाः समुद्रकाः । त्रिगर्त्ता मण्डलाश्चैव किराताश्चामरैः सह" । शक्तिसङ्गमतन्त्रे देशभेदसीमाद्युक्तं यथा "देशव्यवस्था देवेशि ! कथ्यते शृणु तत्परा । वैद्यनाथं समारभ्य भुवनेशान्तगं शिवे !। तावदङ्गाभिधो देशो यात्रायां नहि दुष्यति । रत्नाकरं समारभ्य ब्रह्मपुत्रान्तगं शिवे ! । वङ्गदेशो मया प्रोक्तः सर्वसिद्धिप्रदर्शकः । जगन्नाथात् पूर्वभागात् कृष्णातीरान्तगं शिवे ! । कलिङ्गदेशः संप्रोक्तोवाममार्गपरायणः । कलिङ्गदेशमारभ्य पञ्चाष्टयोजनं शिवे ! । दक्षिणस्यां महेशानि ! कालिङ्गः परिकीर्त्तितः । सुब्राह्मण्यं समारभ्य यावद्देवो जनार्द्दनः । तावत् केरलदेशः स्यात् तन्मध्ये सिद्धकेरलः । रार्थेश्वरात् व्यङ्कटेशात् हंसकेरलनामकः । अनन्तशैलमार यावत्पादाष्टयमं